

efter 1200 opfattelsen af Fuldas stilling som eksimeret kloster (s. 10, 81 og 454–55. Var rettighederne da så fastvokset, at de slet ikke behøvede at fornyes? I så fald er forholdet modsat det i Norden ved samme tid. Dér forudsættes det, at hver ny pave kunne eller skulle genbevilge privilegier. Siden synes en vis »forstening« af privilegierne at indtræde også dér. Det havde været nyttigt at få dette forhold med privilegiernes eventuelle stedsevarende gyldighed fastslået eller nuanceret af den kyndige nybakte doktor. Det er netop et stykke retshistorie af »juridisk« art, hvor man fortrinsvis opsøger principper og fastslår deres første opdukken og fortsatte brug – f. eks. ved bestemmelse af enstemmighed over for flertalsafgørelse og kollektivt over for individuel skyld. Bogen er næsten udelukkende præget af »historisk« retshistorie, hvis man kan sige sådan. Her går analyserne ofte ned til de mindste detaljer og stiger lejlighedsvis op til sammenfattende oversigter. Alt har på en måde interesse, blot det kan ses eller har betydning ud fra et retligt aspekt. – Trods de tidligere anførte kritiske modbemærkninger betegner bogen en værdifuld tilvækst til vor videnskabelige litteratur på dennes højeste niveau.

Niels Skyum-Nielsen

Per Sveaas Andersen: Samlingen av Norge og kristningen av landet 800–1130. Handbok i Norges historie bind 2. Bergen–Oslo–Tromsø, Universitetsforlaget 1977. 382 s.

Siden anden verdenskrig har der hersket interesse for vikingetiden som aldrig før. Denne glæde ved vikingetidskulturen også langt uden for selve Norden er blevet fremmet af den stærkt forbedrede formidlingsteknik, der jo på en måde har gjort verden mindre, idet den har gjort det muligt for folk med vidt forskellige kulturer at mødes. Endvidere har efterkrigstidens afkolonisering bidraget til at mindske den vesterlandske arrogance over for andre religioner og kulturmonstre. Og fortiden nyder godt af vort blikks nye rækkevidde, som har givet den nordiske vikingetid plads inden for verdenskulturernes brogede familie. I vikingernes hjemlande bliver man sig mere bevidst om, at disse vore forfædre ikke primært var vældige krigere – endsige barbarer – men at de stod for meget andet og langt mere interessant såsom kunst, digtning, samfundsorganisation, håndværk og handel. Denne omvurdering får os til at stille en mængde spørgsmål, og det er ikke mindst i en sådan trang til at opdage, at kimen ligger til en ny forståelse af vikingerne.

At skrive om en tidsalder, hvorpå vort syn er under så hastig forvandling som tilfældet er med vikingetiden, er ikke let. Per Sveaas Andersen skriver her en håndbog over især den norrøne del af vikingetiden, og en bog af denne art skal blandt andet fremlægge en slags status over forskningen ved forfattelsestidspunktet. Men selv når det drejer sig om en håndbog, må forfatteren give værket sin personlige profil. Gengivelsen af kildernes indhold og af andre forskeres resultater skal indføres i forfatterens helhedsopfattelse, og det er især denne som giver enhver bred fremstilling af en historisk tidsalder sit ansigt. Og lad det være sagt med det samme, at jeg sætter Samlingen av Norge og kristningen av landet højt både som håndbog og som lærebog. Det er ikke så meget imod det som forfatteren skriver i dette særdeles solide værk om vikingetiden, at jeg vil fremkomme med nogle kritiske bemærkninger hen ad vejen. Mine indvendinger går snarere på det stof, som ikke er kommet med i bogen. Eller sagt på en anden måde, jeg stiller mig lidt skeptisk over for Sveaas Andersens prioritering af stoffet. Hans historiesyn må også siges at pege bagud. Netop i en tidsalder underkastet hastige forskningsmæssige forandringer er det nødvendigt at opfange kimen til en ny udvikling – så at sige høre ulden vokse på

fårene. Og allerbedst er det når en forfatter kan gå i spidsen for flokken med en lille fakkel. Og her må Sveaas Andersen siges at være meget bundet af sin egen opvækst som forsker, og han sætter sine lærere og disses lærere igen et prisværdigt minde i sin bog om Norge i vikingetiden. Forfatterens binding af de foregående generationers forskning har ført til, at den politiske historie har fået overvægt i bogen og taget plads fra andre vigtige temaer som beboelseshistorie, den materielle og den folkelige kultur – kort sagt selve livsvilkårene for vore forfædre i de omkring tre hundrede år som regnes vikingetiden til. Det er også nok så småt med den plads som vies kvinder, fattige og trælle. De grupper som udgjorde størstedelen af befolkningen må nøjes med en omtale på tre til fire sider. Og kvinden tildeles knap én side i et værk på henimod 400 sider, og det er betegnende nok for at fortælle om, hvorledes hun kunne blive gift. De norske love er da ellers temmelig rige på oplysninger med relation til denne halvdel af folket. Det var ikke mindst i vikingetiden at den norske kvinde havde sin fulde andel i erhvervslivet. Sidenhen belærte kirken hende om, at ydmyghed og tilbageholdenhed var en dyd, og denne synes fortsat at bestå i hvert fald i historikerens værksted, hvor kvinden kun synes at glimre ved sit fravær.

Per Sveaas Andersens bog indgår som andet bind i serien *Handbok i Norges historie*, der løb af stabelen så langt tilbage som i 1964 med Knut Helles værk *Norge blir en stat*. Der skulle således forløbe tretten år fra fremkomsten af bind 3 indtil *Samlingen av Norge og kristningen av landet* så dagens lys. Men der må siges at råde en forbilledlig ensartethed i disposition og struktur mellem bind 3 fra 1964 og bind 2 fra 1977. Adskillige gange er jeg stødt på bemærkninger om, at *Handbok i Norges historie* skulle være skåret til efter Carlssons og Roséns *Svensk historie* fra 1962. Det ville naturligvis have været mærkeligt, hvis ikke man ved planlægningen af det norske oversigtsværk havde skævet til den dengang nylig udgivne svenske fremstilling – også en art håndbog. Men jeg vil gerne benytte denne lejlighed til at pege på, at der findes fundamentale forskelle imellem disse to værker. Det var i vidt omfang Helle som lagde grunden til den norske serie, og han gav værket en på den tid ret usædvanlig karakter: en detaljeret historiografisk redegørelse for den forudgående forskning og en omfattende diskussion af de mest forskelligartede opfattelser om de samme emner og problemer. Udviklingen inden for historieforskningen var forløbet meget forskelligt i Sverige og i Norge, når det gælder den måde, hvorpå man søgte at udfylde det tomrum, der var opstået i forbindelse med erkendelsen af, at objektivitet sjældent er opnåelig i vort fag. I Sverige satsede man mest på formel metodisk eksakthed og videnskabsteorier, i Norge kom man derimod ind på noget som måske kan betegnes som en art relativitetsteori, hvor en hovedopgave måtte være at forklare, hvorledes norske historikere gennem tiderne har kunnet vurdere de selvsamme kilder til de samme begivenheder på så vidt forskellige måder. Heraf er opstået en nok så udbredt historiografisk tradition, og de nævnte værker af Helle og Sveaas Andersen er i denne henseende meget repræsentative for efterkrigstidens norske historiske skole.

Medens forfatteren af *Norge blir en stat* er en mester i at sammenføje et konglomerat af meningstråde til en helstøbt fremstilling, mærkes en vis kantethed, når Sveaas Andersen stiller de forskellige forskeres resultater over for hverandre. Når det gælder indlevelse i stoffet og beherskelse af materialet, når *Samlingen av Norge og kristningen av landet* ikke op på siden af sit forbillede, håndbogens bind 3. Derimod har Sveaas Andersens vikingetidsstudier vist sig langt bedre egnet som lærebog end *Norge blir en stat*. Men alt i alt kan man i forbindelse med begge værker sætte spørgsmålstejn ved, om hele denne historiografiske redegørelse nu også fortsat er inspirerende for læseren. Paradoksalt nok føler dagens student sig mest tiltrukket af de ældste blandt de historikere som inddrages i Sveaas Andersens bog. De gammeldags hermeneutikere synes at være ved at komme i

kurs igen. Hertil kommer, at de allerfleste af de historikere, som omtales i denne bog hører til i det flotte galleri af fortalere for norsk nationalisme igennem halvandet hundrede år. En redegørelse for historiens gang belyst i så høj grad historiografisk har fået nogle uheldige og næppe tilsigtede følgevirkninger. Den cementerer et nationalistisk syn på norsk historie; og kilder, som man ellers forlængst har sat i skammekrogen, vedbliver med at leve i en slags undergrundstilværelse i kraft af den vægt der i værket tillægges skiftende historikers meninger om dem. Samtidig oplever man i denne bog gang på gang, at kilderne kommer i anden række, medens forskellige historikers opfattelse af disse får plads i første parket.

Rygraden i dette værk om tidlig norsk middelalder er rigskongedømmets etablering og udvikling, samt hvad der kendetegnede dette. To konger udgør fremfor andre toppen i denne proces: Harald hårfager, som skabte riget, og Olav Haraldsson, hvem det lykkedes at befæste det. Det er noget specielt for norsk historie at nære en så stor interesse for et rigskongedømme og for spørgsmålet om, hvorvidt dette gjorde sig kraftigere eller svagere gældende fra tid til anden. At netop rigskongedømmets status i forskellige afsnit af den norske middelalder synes at indtage en så betydningsfuld plads, må nok ses på baggrund af landets historie frem til vor tid. Rigskongedømmet og Norges tilblivelse eller opståen betragtes som synonyme, og under kampen for national uafhængighed samlede den historiske interesse sig meget om denne milepæl. Hertil kommer, at i vort århundrede har interessen for rigskongedømmet fået endnu en impuls i den vesterlandske optagethed af statsdannelsen som proces. Denne nye begejstring for at granske territoriale enheders organisatoriske udformning, herunder især de politiske aspekter, har givet norske historikere fornyet glæde ved at undersøge deres gamle kongedømme og stadierne i dets udvikling. I Sveaas Andersens værk koncentrerer dette noget abstrakte begreb: en stats dannelse især om de to konger som blev nævnt ovenfor. Meget rigtigt forklarer forfatteren, at Harald hårfagers rigssamling var foregået dels gennem arv og dels ved erobringer eller noget nær konfiskering af større eller mindre områder af landet.

Kildemæssigt holder forfatteren sig ret så ensidigt til Snorris beretning i Heimskringla om Harald hårfagers samling af Norge. Dette er for såvidt forståeligt som Snorri er den eneste af sagaforfatterne der har stillet sig den vanskelige opgave at give en sammenhængende udredning af kong Haralds fremgangsmåde til at blive overkonge over hele landet. Men Snorri er trods alt den sidste i rækken af sagaforfattere som skrev om de tidligste norske konger. Snorris troværdighed er i og for sig utvivlsom; men der indgår i hans forfatterpræg en udpræget hang til at systematisere, også hvor virkeligheden var irrationel og broget. Og her bør man være opmærksom på, at Vestfold alene hos Snorri optræder i sammenhæng med Harald hårfager, og da i forbindelse med kongens fædrene slægt Ynglingernes tilhørsforhold hertil. Men Sveaas Andersen går et skridt videre end Snorri og opprioriterer Vestfold som et udgangspunkt for rigssamlingen. Støtte herfor mener han især at finde ved arkæologiens hjælp. I tidlig vikingetid var Skiringssal den vigtigste »port of trade« for Sydnorge og et betydningsfuldt knudepunkt for transit-handelen mellem Øst- og Vesteuropa. Skiringssals betydning bekræftes tilfulde ved den nordnorske bonde Ottars meddelelser om hjemlandet nedtegnede i England. Og hertil kommer så de imponerende gravhøje i Vestfold. Snorri opholdt sig i Tönsberg i vinteren 1218-19, og det er højst sandsynligt at hans studier af den lokale tradition i området samt synet af de arkæologiske monumenter har påvirket ham til som den eneste blandt kongesagaforfatterne at medtage en omtale af Vestfold i forbindelse med Harald hårfagers historie. Jeg synes imidlertid, at forfatteren af Samlingen av Norge og kristningen av landet ikke i tilstrækkelig grad har taget hensyn til de kilder som var ældre og som blev benyttet af Snorri, og hvori der fortælles om Harald hårfagers baggrund og tidligste

år. Af disse kilder ses, at Harald næsten samtidigt arvede et rige østenfjelds og et andet vestenfjelds. Og den mest nærliggende årsag til, at netop Harald hårfager fostrede tanken om at forene Oplandet og Sjølandet var ønsket om at styrke sammenholdet mellem sine arveriger. For en konge hvis rige strakte sig tværs over Norge må en erobring både mod nord og mod syd have styrket kernen i hans oprindelige rige, som således har dannet udgangspunktet for samlingen af såvel det »ytra sem efra« under én overkonge.

Metodisk er det lidt vanskeligt at følge forfatteren i hans kildevalg på dette punkt, hvor han vælger langt den yngste kilde uden at give de ældre og mindre harmoniserede kilder synderlige muligheder for at komme i betragtning. Det skal ellers straks tilføjes, at Sveaas Andersen udviser en tilbunds gående fortrolighed med den norrøne litteratur. Også hans kendskab til den norrøne filologi er upåklageligt, og han håndterer med sikkerhed selv de mest krævende skjaldedigte. Det gælder her som overalt i Sveaas Andersens forskning, at han aldrig hopper over hvor gærdet er lavest. Behandlingen af problemerne præges altid af gennemførthed. Flotklingende fraser og floskler ligger ham fjært og er heller ikke påkrævede for én som kan sine ting så grundigt. Når det gælder netop det norrøne kildemateriale skriver forfatteren imidlertid sin bog på et noget vanskeligt tidspunkt. I flere generationer har forskningssituationen været den, at man har klippet væk og hugget ned, og snart ligner feltet en kæmperydning i en skov. Men nu er man så småt begyndt at gå rundt for at se efter om ikke noget af det som var hugget ned alligevel skulle kunne bruges til et eller andet. Og når jeg synes, at Sveaas Andersens behandling af de gamle kilder stedvis virker noget vilkårlig, for nu ikke at sige usystematisk, så har selve den uafklarede situation inden for forskningen sikkert hovedansvaret herfor. Hans rettesnor kan bedst betegnes som den sunde fornuft, og den fungerer som oftest overbevisende; men naturligvis kan vurderingerne svinge, hvilket jeg ovenfor fremdrog et eksempel på.

Hvad Harald hårfagers overkongedømme gik ud på rent organisatorisk har stedse optaget norske historikere meget, og det samme præger det foreliggende værk, som afspejler det nu i lang tid rådende evolutionistiske historiesyn. I den særlige norske sammenhæng bliver et stærkt kongedømme taget som tegn på en «udviklet samfundsordning», medens de svagere fyrsters styre nødvendigvis indicerer det modsatte. Det er ikke så underligt, at Halvdan Koht, som var en udpræget nationalist og et barn af det 19. århundredes gryende fremskridtsteori, i fuldt alvor kunne fremhæve, at Snorri havde misforstået hoveddrivkraften i den tidlige historie i Norge. Men denne islænding, som var en af de førende mænd i sit samfund – en folkerepublik – i første halvdel af 13. årh., mente ikke at et stærkt kongedømme uden videre var at betragte som en positiv udvikling, endsige et fremskridt. Hvorvidt en stærk konge nu også var god for samfundet, ahang i Snorris øjne helt og holdent af det indbyrdes samspil. Det har unægtelig skuffet mig lidt, at også i denne allerseneste almindelige fremstilling af det gamle norske samfund bliver læseren fortsat budt plads ved kongens side af bordet; og når spillet om magt og styring begynder, følger vi for det meste kortene fra denne side. Hvordan modtog menneskene på den anden side af bordet kongens voksende magt? Opfattede bønderne statsdannelsen som et fremskridt, eller vovede de at have en anden mening? At meningerne var delte på dette punkt, giver Snorri os i sine kongesagaer et vist indblik i.

I Heimskringla skildres i Magnus den godes saga en nærmest landsomfattende modstand mod kongen. Og det tidsaktuelle i den politiske situation dokumenteres ved et samtidigt skjaldedkvad. Snorri gengiver bøndernes synspunkter som følger: Hvad mon denne kong Magnus tænker på, når han bryder over for os de love som Håkon den gode og vi var blevet enige om. Har kong Magnus glemt, at vi aldrig har tålt uret. Han kommer at få den samme færd som sin fader og andre sådanne høvdinge som vi har taget

livet af, når vi blev kede af deres overmod og lovløshed. Men kong Magnus kom til at besinde sig. Han gav efter for bøndernes vigtigste krav og bevarede derved både livet og kongeriget. Når vi ser på Heimskringlas beretning frem til Magnus den gode, finder vi dækning for denne retrospektive kommentar i Snorris omtale af landets styre fra og med Harald hårfager. Det samlede indtryk vi får af Snorris historiesyn er, at i samspillet mellem konge og samfund kan den som har befalingen over riget kun opretholde sit styre så længe det sker på samfundets betingelser.

Sveaas Andersen gør på en meget fortjenstfuld måde rede for tingene og disses funktioner; men tyngden ligger så afgjort på tingenes institutionelle karakter. Fra de norrøne kilder – og ikke mindst fra Snorri – har vi imidlertid utallige eksempler på, at tingene også rent pragmatisk gjorde sig gældende over for samfundets øverste repræsentanter. Jeg savner derfor en langt udførligere og klarere belysning af, hvorledes bønderne deltog i og indvirkede på selve den politiske beslutningsproces jævnsides med fyrsterne, og at de faktisk bestemte over disse. Når man ser hvor kongecentreret også denne udmærkede fremstilling af vikingetiden faktisk er, kan man ikke andet end at nikke anerkendende til de gamle fyrsters fremsynethed. Kløge var de, når de skænkede fine gaver til deres hirdskjalde og historiografer. Disse investeringer har sandelig givet gode renter, idet det således tilvejebragte kildemateriale har formået fremfor andre kilder at overleve og endda at opnå kildekritikkens blå stempel. Og efter at statsdannelsesprocessen kom i focus, er det også dette materiale som historikerne primært har bygget på til belysning af deres teorier. Således har fyrsterne haft heldet med sig i mere end én henseende. Og de kan fortsat sidde på deres trone med så megen glans, at de overskygger selve samfundet eller bønderne, som i det gamle norrøne sprog var synonyme.

Vigtigt ville det også have været at få en understregning af, at en konge eller fyrste ikke var hævet over samfundets adfærdsnormer og moral, endsige over lov og ret. Lovene havde gyldighed også for ham: Dette forhold træder bl. a. så klart frem i de gamle Frostatingsloves modstandsparagraf. I over tredive år havde trønderne som jarl haft Håkon Sigurdsson, som i en længere periode opretholdt landstytret over Norge ved hjælp af en alliance med Danmark. En stor herskerskikkelse var han. Både vennelsel og beundret af folket, ikke mindst af sine egne, trønderne, men på sine ældre dage blev han offer for erotomani, og ikke engang de gode bønder hustruer og døtre kunne han holde fingrene fra. Da rejste trønderne oprørsfanen og erklærede deres jarl for dømt til døden. Med nogen undren læser man i Sveaas Andersens bog at han anfører, at én af årsagerne til Håkon jarls fald nok var, at han var så kvindeglad. I de gamle norske love var vold mod kvinder en af de tre handlinger som gjorde en mand »iéttdræpr«. At trønderne havde tålt deres jarls umoralske fremfærd så længe, afspejler hvor afholdt han havde været blandt sine bønder. Adskillige år tidligere var en af Gunhildsønnerne, kong Sigurd slefa blevet dræbt på selve tinget fordi han havde voldtaget en bondes hustru på Vestlandet. Konge såvel som rigsjarl var også på dette område underkastet de samme lovregler som ethvert andet medlem af det norske samfund. Endnu ved ærkebiskop Øysteins lovrevision af 1164 er vold mod kvinder at betragte som »óþótamál«, og disse lovbestemmelser bevarede langt op i middelalderen.

I Samlingen av Norge og kristningen av landet indtager beretningen om de to missionskonger Olav Tryggvason og Olav Haraldsson en meget fremtrædende plads. Især bør fremhæves forfatterens klare og udtømmende redegørelse for overleveringen om henholdsvis den jordiske kong Olav Haraldsson og den hellige Olav, og hvorledes han efterhånden blev Norges evige konge. Forfatteren synes naturligt nok fængslet af dette forunderlige omsving hos det norske folk, som først fordriver og dræber deres konge for blot få år efter at dyrke ham som helgen. Bogen bringer en særdeles fyldig oversigt over såvel kilder

som litteratur vedrørende Olavskulten, også i udlandet hvor Hellig-Olav tydeligvis hurtigt vandt mange tilhængere. Meget rigtigt gør forfatteren rede for, at Norge i de samtidige kilder kaldes Harald hårfagers odel, og de efterfølgende konger må fremstå som ætlinge af Harald for at få legitimeret deres arveretlige adkomst til riget. Ikke mindst på denne baggrund savner jeg i dette værk en påpegelse af, at Olav Haraldsson ikke længe efter sin død fravrister riget fra dets grundlægger. Velkendt er ærkebiskop Øysteins latinsk inspirerede Olavsideologi fra 1160'erne, hvor i han gør Norge til Hellig-Olavs odel. Men forvandlingen af Harald hårfagers værk til Olavs eje må være sket i det norske folks bevidsthed længe før Øysteins lærde skrivelser.

I en oplandsk kilde med et sagnagtigt præg, som fandt vej til Island lidt efter midten af 12. årh., hvor Olav Haraldsson endnu blot var Olav den digre og ingenlunde blev dyrket, fortælles om en drøm som Halvdan den sorte, konge i Opland, drømte forud for sin søn Haralds fødsel. I drømmen så Halvdan sig med overmåde meget hår. Nogle af lokkerne var lange og smukt farvede medens andre var korte og formede som horn. Men bittert nok for Harald hårfager siges i Halvdans påttr svarta den smukkeste lok på faderens hoved at repræsentere ikke sønnen, men en langt senere efterkommer, Olav den hellige. Dette er et vidnesbyrd om, hvorledes befolkningen i Opland tog parti for Hellig-Olav fremfor rigts grundlægger, Harald hårfager. Dette magtforhold mellem de to konger i deres eftermæle er utvivlsomt opstået hos trønderne længe før den ovennævnte kilde blev nedfældet. I de kirkeligt prægede kilder omtales Olav Haraldsson stedse den evige konge eller himmelkongen; men det ses at hans magt i hvert fald i trøndelag var solidt funderet også på jorden, idet mere end fire femtedele af landsdelens jord ad frivillighedens vej var blevet overdraget Hellig-Olav og hans institution inden reformationen.

Medens Olav Haraldssons ophøjelse til helgen og hans status som himmelsk konge findes så udmærket belyst i Samlingen av Norge og kristningen av landet, synes jeg, at selve trosskiftet hører til de svageste afsnit i fremstillingen. Det er som om forfatteren vakler imellem, om nordmændene blev kristne eller ej, da de anerkendte den nye tro. Forfatteren kunne her med fordel have kigget på tilsvarende begivenheder hos både angelsakserne og islændingene. Fra det kongeløse Island har vi gode belæg for, at man her opfattede trosskiftet som en rent politisk handling. Og dybest set var forholdene ikke meget anderledes i Norge, hvor de to Olaver – som ikke havde nogen særlig oplagt arveret til riget – førte sig frem efter vellykkede vikingetogter med en hersker-tro politik. For mange var overgangen til den nye tro at sidestille med en hyldest til den nye konge. Dette forhold findes fortræffeligt belyst i Færeyinga saga i forbindelse med den første norske missionskonge, Olav Tryggvason. Et trosskifte med et sådant minimum af forkyndelse må nødvendigvis have fået til følge, at de gamle trosforestillinger i alt væsentligt fortsatte trods den nye glasur. Og da det i Norge gik så glat med at få den gamle tro indpasset i kirkens moduler, synes man at være vidne til en proces i lighed med den der kendes så godt fra Anglo-Saxon England, som for øvrigt var begge Olav'ers forbillede. Den urgamle dyrkelse af forfædrene i denne kulturkreds blev forenet med et helgenkongedømme, og herved kunne tro og politik i Norge følges ad endnu en tid lang.

Afsnittet om Harald hårderråde og grundlæggelsen af Oslo by er nok bogens bedste. I det hele taget synes forfatteren meget interesseret i handel og i markedspladser, og han supplerer på dette område sin fremstilling med nogle fine oversigtskort. Også møntforskningen gives en velfortjent plads i bogen. Den nordiske møntforsknings fader Sture Bolins teorier finder også i det norske materiale en fin bekræftelse, og Sveaas Andersen undgår de ellers hyppigt forekommende fejltolkninger af Bolins teser om møntens vidt forskellige rolle i de forskellige samfundstyper, både fiskalt og økonomisk.

En af de største vanskeligheder ved at skrive et værk om vikingetiden er de store krav

om alsidighed, det stiller til forfatteren. Man må beherske et register spændende fra norrøne skjaldedigte til kufisk mønt. I det 19. årh., da man definerede historien snævert og begrænsede den til skriftlige kilder, var det norrøne kildemateriale de skuldre som vor viden om vikingetiden især hvilede på. Men i det 20. årh. er arkæologien gået frem med stormskridt, og grænsediscipliner mellem jordfund og tekster – herunder mønt – har givet forskningen helt nye indfaldsvinkler med vidtrækkende følger for den realhistoriske tolkning af vikingetidskulturen – eksempelvis Bolins tese om de købelystne vikinger i Vesteuropa med pungen fyldt med arabisk sølv. Kulminationen af denne nyvurdering af vikingen fik vi at se på den store udstilling på British Museum i 1980. Hvor Victoriatidens imperiebygger var fængslet af røverne med det heroiske anstrøg, så man nu vikingerne forvandlet på det nærmeste til fredelige håndværkere og varesælgere. Rehabiliterede blev de således, men rigtignok på britiske vilkår. Thi hvor blev samfundsopbyggerne og de fremragende organisatorer af?

De nye kontaktflader med fortiden navnlig via arkæologien har i sandhed skænket Sverige og i nogen grad også Danmark en nyopdaget vikingetid. Helt så drastiske har følgerne ikke været for den norrøne vikingetids vedkommende. Her har arkæologien snarere suppleret og udbygget og i utallige tilfælde bekræftet vor tidligere viden om vikingetidskulturen. Et markant træk ved vikingetidsforskningen i efterkrigstiden har været en zigzag kurs mellem fremstillinger præget mest af arkæologien, eller overvejende af norrøne kilder, – eller et vikingekosmos opbygget omkring enkeltstående utvetydige efterladenskaber. Den heldige hånd, som Sveaas Andersen har haft med at forene de mange discipliner der tilsammen udgør kilderne til vikingetiden, samt hans sunde fornøft og megen mådehold i vurderingen af disse, vil give hans fremstilling blivende værdi som en velegnet grundbog også inden for et felt som forskningsmæssigt er underkastet hastig udvikling.

Ólafía Einaradóttir

Diplomatarium Danicum, udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. 1. række, 3. bind, 2. del (s. 411–576): *Epistolæ abbatis Willelmi*, ved C. A. Christensen, Herluf Nielsen, Lauritz Weibull. Kbh., C. A. Reitzel 1977. Kr. 180,40 i.m. (1. og 2. del samlet). – Tillige omtales den tilsvarende del (s. 284–408) af: *Danmarks riges breve*, 1. række, 3. bind. Kbh., C. A. Reitzel 1977. Kr. 96,20 i.m.

Stemma codicum

En moderne tekstkritisk udgave består normalt af tre dele: en indledning, et kritisk apparat, og selve teksten. Indledningen kan være sammenfattet grafisk i et stemma codicum. Når en udgave ikke blot ser ud som en tekstkritisk udgave, men også er det, understøtter de tre dele hinanden: indledningens redegørelse for overleveringshistorien, dvs. håndskrifternes indbyrdes forhold og relative kvalitet, kan efterkontrolleres ved en gennemgang af de i apparatet meddelte læsemåders beskaffenhed og gruppering – og af kvaliteten af den tekst, der fremkommer som følge af den vægt, som stemma's opbygning forlener de enkelte læsemåder med.

I *Diplomatarium Danicum's* nye udgave af sankt Wilhelms breve fremtræder indledningen som en analyse af overleveringen, som bl. a. viser, at håndskriftet AM 1054 i Den arnamagnæanske Samling, som P. F. Suhm fremhævede som det bedste og derfor lagde til grund for den hidtil eneste udgave (*SRD* 6, 1786, optrykt med forbedringer af J.-P. Migne i *PL* 209, 1855), er ringere end håndskriftparret *Gl. kgl. Saml.* 1115/1116 i Det